

SUMARI

PRIMERA PART	13
1. La mare	15
2. La visita	23
3. Hélène	27
4. José Garcia.....	33
5. El mestre	37
6. París	45
7. Mercè.....	51
8. Afusellament.....	57
9. Temps.....	63
10. Clara, una passió.....	69
11. Cafè amb la Montserrat.....	79
12. Bufetada	93
13. Mercè.....	99
SEGONA PART	105
1. En Damià a París.....	107
2. Joseph i Ginette	113
3. Crònica d'una vilesa.....	121
4. Nikolai Berbérova.....	127
5. Montserrat	133
6. Sorpresa	139
7. Un nou llibre.....	141

LA MARE

Llavors, jo tenia seixanta anys. Estava escrivint *Des de la mort*, un poemari edificat entre ruïnes, dotat d'un mal atrezzo per a una bona obra. Vivia sol, dins d'un pis sòrdid del carrer Marià Cubí. L'havia llogat només perquè quedava a prop d'on m'agradava dinar, a Gran de Gràcia. M'havia convençut de deixar l'ampolla i menjar bé. Feia uns dies que em venia la mare al cap. Em delia per veure-la. No podia escriure amb fluïdesa. Li vaig telefonar.

—Mamà, vindré diumenge a dinar. Arribaré cap a les onze. Jo també en tinc moltes ganes.

Vaig penjar, no abans que ella em digués «no saps l'alegria que em dones, Enric».

El viatge des de Barcelona fins a Gerri se'm va fer pesat. Delejava per abraçar-la i besar-li les mans. Allà on la mare s'hi estava hi havia bonhomia, s'hi allotjava la calidesa. La raó no era la llar encesa ni el braser ocasional. El motiu de l'afabilitat de la peça era més aviat l'olor de net, els colors pastel i terrosos, els macassars de vellut suau i la seva presència amatent. Era com si l'aire que l'envoltava s'entebeís i embalsamés el temps. Si estaves amoïnat o trist, només et calia ser a la vora de la mare: amainava la tempesta i rebaixava la pressió fins a mínims. Mai no es va vestir de negre, exceptuant unes setmanes pel pare. Duia roba d'estampats bonics, de colors plaents. I les seves mans eren com la seda.

—Passa, Enric, fill.

Ens vam fer dos petons, jo la vaig abraçar fort. Vaig agrair íntimament la tebiesa del seu escalf suau. Ens vam

aposentar sobre sengles butaques, amb una tassa de xocolata calentona a les mans.

Em va assenyalar amb una mà venosa el pom de roses vermelles dins del gerro.

—Han fet una segona florida enguany, quin bé de Déu. Tè n'enduràs una garba quan marxis, oi? En pots fer dos poms, l'un per a aquella tauleta on hi deixes les ulleres i l'altre sobre l'escriptori.

La seva bondat se'm va contagiar, com sempre. La seva companyia m'invitava al repòs, a la pau. Feia carona. Estava més prima. Es va beure la xocolata amb gust. Li va canviar el color de la cara.

—És clar, mamà. Em semblarà que tu ets allà amb mi.

Em va fer un somriure dolç per sota dels cabells blancs, que duia molt ben pentinats. Segur que se'ls havia fet rentar per mi.

Jo sabia que aquells rosers els havia plantat feia seixanta anys, uns mesos després de néixer jo. D'alguna manera em representaven, eren un record del meu existir a la gran casa ara gairebé buida. Però el gabinet no era buit. El gabinet tenia una mena de vida pròpia, un batec tebi i amable de la vida retirada dels neguits del món. Els espills de la vitrina tancada de la vaixella festejaven amb el primer sol del matí.

—Et quedes a dinar, oi? —va canviar de cara.

—Sí, mamà, és clar.

Ja l'hi havia dit per telèfon.

—Avui, crema de ceps.

—El doctor Qui s'enfadarà.

—L'hem cuinada amb poca crema de llet. A més a més, ell no en sabrà res. Jo no l'hi diré. —Em va fer l'ullet, com en els vells temps.

Més tard, abans de sortir al jardí amb l'ajuda d'una cadira de rodes, la cuidadora em va dir que no la veia gaire bé, «una mica desorientada, si vol que l'hi digui amb franquesa».

Mentre vam ser al jardí, sota el tebi sol d'abril, va parlar poc. Li vaig fer unes quantes fotografies; va mirar d'estirar els llavis, però semblava cansada.

—Anem a fer un tomb.

Va fer que sí amb el cap, es va allisar el jersei i va assenyalar-me els guants.

—Farem un tomb pel terme —vaig afegir indicant-me les cames.

Pel camí asfaltat, anàvem en silenci. Escoltàvem el xipolleig de l'aigua i el zumzeig dels arbres contra el vent.

—Mare, soc domèstic, jo?

—Gens ni mica.

—De petitó tampoc?

—Tampoc. Fugies al bosc, a la cleda, a l'era. Sempre al carrer. Semblaves un pastor, no pas un senyoret.

—Ara que ho dius, deu ser ben bé una beneiteria sortir a engegar el ramat. Sempre que veig un pastor, l'envejo.

—Ja pots comptar, fill. Intempèrie, angúnies per la salut del ramat i els afillaments. Tu ets un home de lletres, no hi tens res amb el bestiar.

★ ★ ★

Havent dinat, va tenir una crisi de tos de les seves. Li vam donar la medicació i va remetre. La vam posar al llit. Vaig fer una becaina davant la televisió, que informava de la tribulació i desfeta del proper canvi de segle. Abans de marxar, vaig entrar a la seva habitació, on hi havia el pom de roses embolicat i a punt. Ella estava asseguda davant la finestra gaudint del jardí. El desmai ventejava les branques. Li vaig fer un bes a cada mà, i un altre a la galta. Aquella oloreta de tarongina em va inundar. Una mena de tendresa i dolçor m'omplí de sentiment. Una fuetada per l'espina-da m'estremí. Em va mirar amb ulls nets, lluentejant amb espurnes.

—No has estat un home domèstic, no. Però ets molt bona persona, Enric. Sempre has buscat la casa on que-

dar-t'hi, potser ni tan sols és aquesta, fill. Quan jo falti, pots venir i provar-ho. No tens dona ni fills. No ho has de demanar a ningú.

Em va saber molt greu que pensés que ella era el motiu pel qual jo no em quedava a la casa de Gerri. Ella em confessava el que jo ja temia. Havia viscut en moltes cases, i mai havia sentit la pau, el sentit de pertànyer a cap d'elles. La mudança era un dels rituals de la meua vida. En aquell moment vaig tenir una certesa.

—Saps, mamà?, em quedaré un parell de dies més.

—Quina alegria que em dones, Enric. Posarem les roses dins del gerro vora l'escriptori perquè puguis escriure. Tant com vulguis.

—Sí, mamà.

Vaig sortir a fer un tomb. Vaig treure del cotxe la bossa amb el pijama i el raspall de dents. L'ordinador ja el tenia dins la casa. Sempre duia una bossa per si de cas. No era domèstic. Potser hauria estat un bon pastor —poc m'imaginava que els fets forçats de seixanta anys enrere van impedir que jo fos pastor. Aquella nit vaig sopar amb safata a la seva habitació: «la verdura de patata i mongeta, amb un bon raig d'oli, és un gran sopar, veig que a tu t'han posat cansalada». No vam parlar gaire, però estàvem a gust escoltant Barbra Streisand. Després de sopar, vam fer la partida.

—Ara vull dormir, Enric. No saps l'alegria que m'has donat. Al gabinet hi tens una ampolla de licor d'herbes... per si et ve de gust. Bona nit.

La mare era una acarnissada enemiga de l'alcohol i les seves conseqüències. Jo no estava fora de perill; la darrera cura de desintoxicació havia estat molt dura, ja feia set anys. Bevia, poc però bevia. Sabia com era d'estrany que la mamà em digués on era l'ampolla. Sabia que, o no en tastava ni una gota, o me la polia tota.

—Gràcies, mamà. No em ve de gust. Escriuré una estona vora les roses. Em prepararé un got de llet.

A quarts de quatre de la matinada, la cuidadora em va avisar que la mare havia caigut del llit. La vam trobar

gelada i molla. La vam allitar després de canviar-la. No parlava gaire, estava desorientada. El metge va tardar bastant.

—Se l'ha d'ingressar, ha tingut una embòlia. —Li va posar una injecció.

—La mare no és d'hospitals. Potser, si em recepta la medicació, buscaré una infermera —vaig pensar en la Júlia.

—No, és greu. La seva mare té perill de mort. Aviso l'ambulància. Tardarà una hora com a mínim.

La mamà i jo érem allà, a la seva cambra. Clarejava. Ella respirava de manera compassada, tranquil·la. Va obrir els ulls, em va mirar, em va somriure una mica.

—Morir-se no fa por, fill, ja t'ho dic. No tinguis por, estic bé. Ton pare et va estimar, no ho posis en dubte.

—No et cansis, mamà.

Va descansar uns minuts. S'estava transformant, tenia un bon color de cara, la pell més plena, desprenia vida. «Els nens comprats són més estimats que els legítims.» Ho vaig sentir amb tota claredat. Li vaig posar la mà al front, estava bullint. No havien passat ni cinc minuts que va arribar l'ambulància. Debades. Havia mort. Em va donar per pensar que la mamà havia tingut l'elegància de morir al seu llit, sense donar trasbals, amb senzillesa i humilitat. Era una dona excepcional, ho sabia. No em vaig moure del seu costat fins que van venir les dones per vestir-la. Els primers a arribar van ser en Damià i la Júlia. En Damià no anava vestit de capellà, s'havia tret la sotana, com quan em va visitar a París, feia tants anys. A la Júlia se li havia endurit l'esguard turquesa. Teníem seixanta anys.

—Déu t'ha dut fins aquí per acompanyar-la en les seves darreres hores, Enric.

—No ho sé, Damià. Feia setmanes que tenia ganes de veure-la. Parlàvem per telèfon cada dia, però m'urgia venir. Em va donar una gran alegria retrobar-nos. Estava un pèl cansada, res anormal en ella. Ja saps com és de soferta.

—Una dona excepcional i discreta. Estem fotuts, l'enyorarem molt. Vaig parlar amb ella deu fer un parell de

mesos, per telèfon. Volia ajudar una família de Montcortès que les estan passant magres. Com va anar tot?

Em vaig posar a plorar. Un d'aquells plors silenciosos, amb la mà cobrint-me el front i el cap cot. Ell em va tustar l'esquena amb suavitat.

—Molt ràpid i discret. El metge em va dir que havia patit una embòlia, li va administrar una medicació intramuscular. Vam avisar l'ambulància, i quan va arribar al cap d'un parell d'hores ja havia mort.

—Vàreu poder parlar, va dir res?

—Estava molt enfèbrada, bullia. Va dir que la mort no fa por. Més tard, devia patir al·lucinacions, pobrissona, perquè em va dir que els nens comprats són més estimats que els legítims. Potser ella es pensava que havia estat il·legítima, però és impossible, perquè és... era clavada a la padrina de Villafranca.

Quan vaig saber que jo era aquell nen venut, al cap de quinze anys, vaig deduir que potser en Damià ho sabia, però sota el més sagrat dels sagraments com era el de confessió. Potser la mare no m'ho volia explicar, però havia ordit una frase pietosa per donar-ho a entendre sense dir-ho clarament. La mamà no em volia fer mal, però tampoc devia voler negar-me el dret legítim a prendre possessió del meu passat.

La Júlia i les dones la van vestir. Va ser enterrada un matí d'abril lluminós, al panteó familiar, al costat del pare. Em vaig quedar a la gran casa aquell parell de dies que li havia promès a la mamà. Escrivint a raig, vaig acabar el meu llibre titulat *Des de la mort*.

El dol em va tornar a portar a l'ampolla. A Barcelona m'ofegava dins del pis de l'Eixample. Vaig anar al cementiri a veure els meus morts, com si allà hi hagués de trobar el consol que tampoc no trobava sobri. El nou llibre va tenir un èxit considerable, els lectors fidels alenaven el meu esperit creatiu. Se'n van vendre milers d'exemplars. *Des de la mort* va ser un llibre amb connexions estranyes amb els llegidors, perplexament àvids de versos tristos.

Al cap d'uns mesos vaig ingressar en un centre per a una desintoxicació etílica. Res de nou. Ja refet, vaig anar a rebre la Creu de Sant Jordi que se m'havia atorgat a una trajectòria poètica. Vaig enyorar la mare i la Montserrat. Les meves mortes haurien estat orgulloses d'aquest honor.

LA VISITA

Quinze anys més tard.

Un os fora de lloc fa mal, molt mal. Mentre jo anava vivint, experimentava la vida com un os fora de lloc ho faria, una dislocació. No era un home domèstic, i em consideraven poeta... Jo veia el món d'una manera poètica, però no em semblava ser-ho. Llavors, després de setanta-cinc anys descol·locat, sense haver sentit mai que fos al meu lloc, al lloc que se li atorga a tota criatura que neix, va arribar la veritat, senyora de la certesa que cavalca nua sobre l'erm del desert. Aquesta veritat va venir a trobar-me donant la mà a una dona vella que volia fugir del penediment. Em va dir que jo havia estat un nen robat i venut.

La veritat em va bufetejar, i em va fer fugir de l'inquietant buit de la vellesa. L'energia de la vida es volia obrir camí contra la tebiesa dels anys i de la desmesura de fulls de calendari. Una dona gran va venir a veure'm i em va dir la veritat, sense que jo l'hi hagués demanat. La meva vida —com si fos una catifa que s'espolsa contra un mur— es va noquejar. La veritat és un púgil titànic que et posa el peu al coll després de guanyar-te per KO. Quina hauria estat aquesta vida meva si la dona no hagués comès aquella feredat? O quins haurien estat els fets que haurien format el paradigma vital meu? Davant la impossibilitat de reconstruir, ni que fos dins l'imaginari, alguns passatges de la vida que hauria tingut si la mala dona no hagués obrat com ho va fer, em vaig bloquejar. Quan vaig

saber la veritat es van obrir els grillons dels canells i es va atiar el sentit de tot. Aquella dona davant meu, perorant paraules indignes... «Et vaig agafar encara calent i lliscós acabat de sortir del sagrat ventre de ta mare, i et vaig dur a una altra banda. Uns pares t'esperaven amb els braços oberts. Després de lliurar-me unes monedes, brutes de la vilesa que acabava de fer, me'n vaig penedir a l'instant.»

Aquella dona vella destil·lava mort i rancúnia. Els ulls, sagnants de por, l'encegaven, fins a tancar-los mentre escopia les paraules, tan lletges i mal dites: «Et vaig dur a la vida que has tingut, si és que triem alguna cosa. Però me'n vaig penedir al moment, quan em van pagar. Em feia l'efecte que eren monedes brutes.»

Em van sorprendre els escrúpols de qui obra malament. Volia el meu perdó, la meva condescendència per haver-me canviat el curs de la vida, com si el llit d'un riu es pogués canviar de lloc. Li recava, però, mentre parlava allà davant meu, els seus ulls ofensius per als meus, que res no sabien de tanta iniquitat, em demanava pietat i perdó, en el fons per una bona obra. «Aquella família et va rebre amb els braços oberts, a casa teva no tenien ni un ral.»

Aquells escrúpols no deixaven de ser una traïdoria d'aquell qui, sabent de les maldats que ha fet i els danys produïts, necessita protagonisme i entrar en acció de nou, perquè és la seva manera d'obrar. Aquesta vegada entrava en acció, demanant una benedicció no merescuda, perquè, ben bé, es podia haver estalviat aquesta confessió, a aquestes altures de la meva vida. Jo, amb setanta-cinc anys i una vida a l'esquena, em vaig trobar davant l'atzucac més gros del meu existir. El passat tornava amb una força demolidora, com una piconadora ho faria. Vaig recordar la mamà i la seva darrera frase abans de marxar d'aquest món. Per què hauria de creure aquesta vella? La meva vida ja havia estat, atzarosa o poc, però havia estat una vida.

—Tinc germans?

—Una bessona que es diu Mercè, un germà més gran i una altra germana que va fer de mestra a Lleida.

—Déu meu!

Em sembla que em moria de curiositat des que la vella els va anomenar. Pots enyorar algú que no has conegut? Què m'ha negat aquest privilegi, aquest tresor? Al meu segon llibre parlo de l'enginy de l'ànima humana; quina capacitat té de, saltant temps i espai, abellir sentiments no propiciats per la vida convencional. Trobo que haver-los desitjat com a família des de l'instant que vaig conèixer la seva existència i la meva procedència em situa sota sospita de la meva infelicitat anterior. Tot d'emocions em pugen per la gola i m'esclaten a la boca, sota el paladar i la llengua... Em sorprèn una llàgrima. Una bessona, una dona com jo, en femení... Aquesta notícia em rebateja la soledat més que cobejada. L'abandó de la intempèrie s'imposa. Cobejar aquest estat d'enyor em dona bo. Idealitzo ipso facto un rostre que m'imagino clivellat com el meu, amb ulls clars i boca segura. Mercè... un nom magnífic amb dues es i les meves consonants favorites. Em guaito al mirall, passant-me els dits pel front i les galtes. Les d'ella deuen ser més arrodonides. Potser és més menuda. Però les mans, seguríssim que les mans són quadrades com les meves, de dits gruixuts però elegants. Cabells tous enfarinats com els meus, segur. Com li ha anat la vida?

—Pel que jo sé, bé. És vídua, viu sola prop de la germana a Lleida, té una filla, la Blanca, que està casada a Vancouver, però ara viuen a Barcelona amb els nens.

—Dona'm les dades. Vull saber-ne més.

—No em denunciarà?

—Quina manera de perdre el temps... molta pena tens de ser com ets. La vida ja et passarà comptes. Només digue'm una cosa: quants diners et van donar?

—Vuit mil rals.

—I què en vas fer?

—Comprar una mula.

—Et va anar bé, llavors?

—Es va morir portant sal a Pobla.

—No va durar gaire.

—Sí, uns quants anys.

—Doncs bon profit et facin. Au va, fot el camp.

© Marialba Revés Noriega, 2022
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2022
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: març de 2022
ISBN: 978-84-1303-353-2
DL: L 176-2022
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L
www.bobala.cat

— imprès a **Lleida** —

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.